

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Кафедра географії та геоекології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри географії та геоекології

к.г.н., доц. Семеник Л. Л.

«31» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕТНОГЕОГРАФІЯ»

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань _____ **01 Освіта/Педагогіка** _____

Рівень вищої освіти _____ **другий (магістерський)** _____

Спеціальність **014 Середня освіта (Географія)** _____

Освітня програма **Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична
робота**

Факультет _____ **природничо-географічний** _____

Форма навчання _____ **денна, заочна** _____

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Етногеографія» для студентів за напрямом підготовки 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта, предметною спеціалізацією 014.07 Середня освіта (Географія)

Розробники: **Маслова Наталія Миколаївна, старший викладач, канд. геогр. наук**

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри географії та геоекології

Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри географії та геоекології

_____ к.г.н., доц. Семенюк Л. Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання*
Кількість кредитів ЄКТС – 4,5	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва)	Вибіркова	
Блоків/модулів – 1	Напрямок підготовки/ спеціальність: Спеціальність: 014 Середня освіта (шифр і назва) Предметна спеціалізація: 014.07 Середня освіта (Географія) (шифр і назва)	Рік підготовки	
Розділів/змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		Семестр	
		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 135 год.		Вид контролю:	
	залік	залік	
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: 2 год.	Другий (магістерський) рівень освіти	Лекції	
		16 год.	6 год.
		Практичні, семінарські:	
		12 год.	4 год.
		Лабораторні:	
		- год.	-
		Самостійна робота:	
		87 год.	125 год.
		Індивідуальні завдання:	
		- год.	-
Консультації:			
20 год.			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: ознайомлення студентів з етногеографією як науковим напрямом; формування знань про етноси, їх походження, класифікації та територіальну організацію; етнічні процеси; етногеографічні особливості регіонів світу та України.

Завдання вивчення курсу:

- ✓ ознайомлення з теоретико-методологічними основами етногеографії, зокрема з об'єктом і предметом дослідження, місцем в системі наук, зв'язками з іншими науками, джерелами етногеографічних знань та особливостями методики етногеографічних досліджень;
- ✓ оволодіння сучасним понятійно-термінологічним апаратом етнічної географії;
- ✓ ознайомлення з сутністю поняття «етнос», концепціями етногенезу, класифікаціями етносів;
- ✓ ознайомлення з етнічними процесами та конфліктами, видами сепаратизму, шляхами вирішення або зниження гостроти етнічних конфліктів, вогнищами сучасних етнічних конфліктів та сепаратизму;
- ✓ формування знань про етногеографічні особливості регіонів світу;
- ✓ ознайомлення з основами етногеографії України;
- ✓ формувати вміння і навички аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні, працювати з результатами переписів населення, визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів тощо.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: об'єкт та предмет дослідження етногеографії, методику етногеографічних досліджень; основні поняття етногеографії; суть поняття «етнос», стадіальні типи етносів, концепції етногенезу; класифікації етносів; види та типологічні групи етнічних процесів; фактори виникнення етнічних конфліктів, суть та види сепаратизму, географію вогнищ сучасного сепаратизму в світі; етногеографічні особливості Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії та Океанії; особливості етногеографічної ситуації в Україні та її регіонах.

уміти: користуватися географічними картами, статистичними матеріалами про етнічний склад населення як джерелом етногеографічних знань; аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; виявляти основні етномовні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України тощо.

У результаті вивчення дисципліни формуються наступні **компетентності:**

ЗК1 Здатність набувати спеціалізовані концептуальні знання у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи.

ЗК2 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3 Здатність до провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності.

ЗК4 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, набувати спеціалізовані концептуальні знання у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.

ЗК6 Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї (креативність), приймати обґрунтовані рішення, адаптуватися та діяти в новій ситуації.

ФК8 Здатність аналізувати етногеографічну та конфесійну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; виявляти основні етномовні та етноконфесійні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних та етноконфесійних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Студент демонструє спроможність систематично отримувати нові знання шляхом

ознайомлення з науковою та науково-популярною географічною літературою, а також застосовувати їх для вирішення наукових географічних та педагогічних задач.

ПРН 2. Студент демонструє спроможність застосувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання інформації, вільно орієнтується у спеціальній науковій літературі, вміє знаходити інформацію завдяки Internet-мережі, працювати з науково-методичною літературою та періодичними виданнями з метою використання в процесі новітніх досягнень географічної та педагогічної науки.

ПРН 10. Студент демонструє спроможність аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; вміє виявляти основні етномовні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії

Тема 1. Вступ. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Гуманізація географії – як основна тенденція її розвитку. Місце гуманітарної географії в системі географічних наук. Етногеографія – наука, яка народилася на стику етнології та географії, що вивчає географію розселення етносів. Предмет і об'єкт дослідження етногеографії. Об'єкт дослідження етногеографії - етнонаціональні спільноти і групи як складова географічної оболонки Землі. Предмет дослідження етногеографії – територіальна організація етнонаціональної сфери, тобто розміщення етнічних спільнот і груп, співвідношення і поєднання їхніх ареалів розселення, етногеографічні процеси в історичній ретроспективі і перспективі. Місце етногеографії в системі географічних і суспільних наук. Зв'язки етногеографії з іншими науками (етнологією, етнографією, лінгвістикою, культурологією, етнічною історією, етнопсихологією, антропологією тощо). Понятійно-термінологічний апарат етногеографії. Проблеми формування понятійно-термінологічного апарату сучасної етногеографії. Джерела етногеографічної інформації: статистичні та картографічні матеріали, результати переписів населення, літературні джерела, політико-правові документи, археологічні матеріали, описи, літописи, хроніки, мемуари, польові спостереження, образотворчі матеріали, етнографічно-фольклорні матеріали, музейні зібрання тощо. Методологія та методика етногеографічних досліджень. Дослідницькі підходи в етногеографії (історико-географічний, історичний, історико-генетичний, системний, структурно-функціональний, комплексний, міждисциплінарний, елементи біхевіористичного підходу тощо). Методи етногеографічних досліджень: порівняльно-історичний, метод історико-географічної періодизації, метод історико-географічних зрізів, діахронного аналізу, статистично-математичні та картографічний методи, кореляційний та регресійний аналіз, метод польових досліджень, соціологічні опитування, етнографічні експедиції тощо. Методика аналізу сучасної територіальної організації етнонаціональної сфери. Історія розвитку етногеографії в світі. Історія етногеографічних досліджень в Україні.

Тема 2. Поняття про етнос. Концепції етносів. Єдність і багатогранність людства. Поняття про етнос. Етнос як результат історичного процесу. Етнос – соціальне і природне (географічне) явище. Проблема етносу в сучасній науці. Поняття «етнічність». Ознаки етносу: мова, спільність території формування, етнічна історія, культура і побут (культурно-побутова специфіка), етнічна самоідентифікація (індивідуальна етнічна свідомість та свідомість етнічної спільноти), ментальність, етнічні стереотипи поведінки, релігія. Мова – основна ознака етносу, джерело збереження етнічної інформації і засіб комунікації. Мови і писемність народів світу. Культура – основа існування етносу. Культура як предмет наукового і соціального пізнання. Сутність і структура культури. Традиції, звичаї і обряди, їх співвідношення та культурно-історична динаміка. Ритуал та його сенс. Природа і функції ритуалу. Типи ритуалу. Етнокультура народів (мова, житло, харчування, знаряддя праці тощо). Етнічна психологія та етнічні образи народів. Сучасні культурні центри. Етнічний стереотип та його види. Етнічна

само ідентифікація. Типи етнічної ідентичності (нормальна, етноцентрична, етнодомінуюча, етнічний фанатизм, етнічна індіферентність, етніонілізм у формі космополітизму, амбівалентна етнічність). Релігія – одна з основ єдності етносу. Релігія як культурологічне явище. Сутність релігії. Вираз релігії. Віра і атеїзм. Етнос і його структура. Структурність етносу. Таксономічні одиниці структури етносу. Консорції та конвіксії як найнижчі таксони структури етносу. Рівні структури етносу: власне етнічний рівень (сукупність етнічних спільнот та етносоціальних організмів); мікрорівень (сім'я, індивід); макрорівень (субетноси); метарівень (суперетноси). Етногенетична структура етносів: сім'я – субетнос – етнос. Етнотериторіальна структура етносів: етнографічні зони – субетноси – етнографічні групи – етнографічні райони – етнографічні округності. Різні види етнічних спільнот: стадіальні типи етносів (первісне стадо – первісний рід – плем'я – народність – національність – нація); етнос – етнікос – етносоціальний організм – етнічна група; етнографічна група – субетнос – етнос; мікроетнічні – макроетнічні – метаєтнічні групи; етнічні, територіальні, культурні, політичні, соціальні, господарські, лінгвістичні, релігійні та ін. Етнологічні школи і напрями: еволюціонізм (Е. Тайлор, Р. Спенсер, А. Бастіан, Л. Р. Морган), дифузійнізм (Ф. Ратцель, Л. Фрабер, Ч. Ріверс), соціологічна школа (Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль), функціоналізм (Р. Турнвальд, Б. Малиновський), американська школа (Ф. Боас, А. Кребер), енопсихологічна школа (А. Карднер, М. Мзс), структуралізм (А. Радкліфф-Браун, К. Леві-Строс), культурний релятивізм (М. Херсковиц), російська етнологічна школа (Л. Н. Гумільов, Ю. В. Бромлей, С. А. Токарев). Концепція "ноосфери" (Е. Ле-Руа, П. Тейяр де Шарден, В. І. Вернадський). Концепції етносу (етногенезу). Біологічна концепція етносу. Примордіалістські концепції етносу (природничий та еволюційно-історичний напрями). Інструменталістська концепція етносу. Конструктивістська концепція етносу. Пасіонарна теорія етносу Л. Гумільова. Дуалістична теорія етносу В. Бромлея.

Тема 3. Класифікації етносів. Географічна класифікація етносів. Класифікація етносів за кількісною ознакою. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Поняття «раси». Расові ознаки. Теорії формування рас (моноцентризм і полицентризм). Значення природного середовища у формуванні расових ознак. Пристосування (адаптація) людських рас до природного середовища. Великі раси: антропологічні риси, гілки (малі раси) та географія поширення європеїдної, негроїдної, монголоїдної та австралоїдної рас. Перехідні та змішані раси. Расовий склад регіонів світу. Лінгвістична класифікація етносів: мовні сім'ї – мовні гілки – мовні групи – мовні підгрупи – окремі мови. Теорії походження мови (теорія звуконаслідування, теорія вигуків, теорія «трудова викриків», теорія соціального договору). Зникаючі та мертві мови. Генеалогічна класифікація мов. Найпоширеніші мови світу. Характеристика індоєвропейської мовної сім'ї. Найчисельніші народи світу. Релігійна класифікація етносів (значення релігії в суспільному житті; світові, національні та примітивні релігії). Господарчо-побутова класифікація етносів. Класифікація етносів за сімейною ознакою. Народи світу і особливості їх розміщення на Землі – основний об'єкт етногеографічного дослідження. Світові цивілізації і сучасні етноси.

Тема 4. Етнічні процеси і конфлікти. Етнічні процеси. Етноеволюційні та етнотрансформаційні процеси. Типологічні групи етнічних процесів: етнічне об'єднання (етнічна фузія, етнічна консолідація, етнічна асиміляція, етнічна конвертація, міжетнічна інтеграція, етногенетична міксація, акомодация, акультурація) та етнічне роз'єднання (етнічна парціація, сепарація, дисперсія). Етнічні конфлікти – одна з форм відображення сучасних етнічних процесів. Геоконфліктологія як напрям суспільної географії. Фактори виникнення конфліктів (релігія, соціально-економічні, природні, геополітичні фактори, фактор управляючого суб'єкта, історичний фактор, фактор суспільної мобілізації). Проблеми розуміння природи міжетнічних конфліктів: об'єктивні і суб'єктивні умови їх виникнення, причини і приводи прояви, форми та ступеня прояву. Національне самовизначення етносів - як одна з сучасних глобальних проблем. Гасла, які мобілізують маси на етнічний конфлікт. Релігійний фанатизм. Поняття «сепаратизм». Варіації сепаратизму: сецесія (відділення для створення самостійної держави) та іредентизм (входження до складу іншої, як правило,

сусідньої і близького по культурі держави). Регіональні різновиди сепаратизму: західноєвропейський, східноєвропейський, ісламський, азійський, африканський, американський. Географія вогнищ сучасного сепаратизму. Сучасні райони релігійно-етнічних конфліктів (Північна Ірландія, Боснія, Косово, Нагірний Карабах, Пенджаб і ін). Релігійна ворожнеча в Лівані: витoki, сутність, наслідки. Арабо-ізраїльський конфлікт: причини, етапи, сучасний стан, перспективи. Основні шляхи зниження гостроти етнічних конфліктів. Приклади національної політики. Реакції влади на етнічні конфлікти та прояви сепаратизму: силові (збройні) і несилові (неозброєні). Силові методи реагування на сепаратизм: посилення політичного режиму, насильницька асиміляція, депортація та фізичне знищення (геноцид), озброєні дії. Несилові реакції на етнічні протистояння та сепаратизм: етнічна консолідація, загальноєвропейська інтеграція, широка політична і національно-культурна автономія, зміни адміністративно-територіального поділу. Форми і способи врегулювання етнічних конфліктів. Повне врегулювання. Національні рухи: типологія та класифікація. Національна політика у різних країнах сучасного світу.

Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України.

Тема 1. Етногеографічні особливості регіонів світу. Етнічна історія Європи і роль давніх цивілізацій у формуванні етнічного складу. Расовий, етнолінгвістичний склад населення Європи. Специфіка європейської цивілізації. Сучасні етнічні процеси в Європі. Роль міграцій та етнокультурних взаємодій. Імміграційна політика в країнах Європи та положення біженців. Етногеографічні особливості субрегіонів Європи. Північна Європа: етнічний та релігійний склад, менталітет, традиції, звичаї, специфіка науки та культури. Західна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції. Південна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії. Східна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.

Етногеографічні особливості Азії. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний склад населення. Історико-етнографічні області Азії. Основні етнокультурні процеси в Азії. Етномовний та конфесійний склад населення субрегіонів Азії.

Народи Африки. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення. Історико-етнографічні області Африки. Вплив колоніалізму на народи Африки. Етнічні процеси в сучасній Африці, формування нових етносоціальних спільнот. Етномовний та конфесійний склад населення Північної, Західної, Східної та Центральної Африки.

Народи Америки. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення. Історико-етнографічні області Америки. Корінне та пришле населення Північної Америки. Сучасний етномовний склад населення США і Канади. Етномовний склад населення Латинської Америки.

Народи Австралії та Океанії. Етнічна історія регіону. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Сучасні етнічні процеси в Австралії і Океанії. Меланезія. Нова Гвінея та специфіка її етнічного складу. Мікронезія. Нова Зеландія. Гавайські острови. Фіджі. Етнічна і культурна своєрідність острова Пасхи.

Тема 2. Етногеографія України. Етногеографія України. Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст. Зміни етномовного складу населення України впродовж 1959-1989 рр. етномовний склад населення України за результатами Першого Всеукраїнського перепису населення у 2001 р. Географія української етнічної нації. Концепції етногенезу українців. Географія етнонаціональних груп та невеликих корінних народів в Україні. Етногеографічне районування України. Географія зарубіжних українців. Етнічні українці поза межами держави Україна. Географія західної та східної української діаспори. Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах. Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні. Суперечності етнонаціональних взаємин в Україні в регіональному та

міжрегіональному вимірах. Етногеографічні проблеми подолання кризових виявів української етнічності та формування культурної самобутності держави. Утвердження в Україні національної ідеї та становлення політичної нації. Етномовний склад населення Кіровоградської області.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів/змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	Усього	у тому числі						Усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд.	Консультації	СРС		л	п	лаб.	інд.	Консультації	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Блок/модуль 1														
Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії														
Тема 1. Вступ. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна.	14	2	-	-	-	2	8	15	1	-	-	-	-	14
Тема 2. Поняття про етнос. Концепції етносів.	18	2	2	-	-	2	12	20	1	2	-	-	-	17
Тема 3. Класифікації етносів.	26	4	4	-	-	6	12	29	1	2	--	-	-	26
Тема 4. Етнічні процеси і конфлікти.	17	2	2	-	-	2	11	19	1	-	-	-	-	18
Разом за розділом/змістовим модулем 1	73	10	8	-	-	12	43	83	4	4	-	-	-	75
Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України														
Тема 1. Етногеографічні особливості регіонів світу.	36	4	2	-	-	4	30	31	1	-	-	-	-	30
Тема 2. Етногеографія України.	18	2	2	-	-	4	14	21	1	-	-	-	-	20
Разом за розділом/змістовим модулем 2	62	6	4	-	-	8	44	52	2	-	-	-	-	50
Усього годин	105	16	12	-	-	20	71	135	6	4	-	-	-	125
Блок/модуль 2														
ІНДЗ			-	-	-					-	-	-		
Усього годин	105	16	12	-	-	20	87	90	6	4	-	-	-	125

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії			
1.	Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Поняття про етнос. Концепції етносів.	2	2
2.	Антропологічна (расова) класифікація етносів. Географія поширення расових типів в світі.	2	1
3.	Лінгвістична класифікація етносів. Географія поширення мовних сімей в світі.	2	1
4.	Етнічні процеси і конфлікти. Географія вогнищ сучасних етнічних конфліктів і сепаратизму.	2	-
Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України			
5.	Етногеографічні особливості регіонів світу.	2	-
6.	Етногеографія України.	2	-
	Разом:	12	4

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Розділ 1. Теоретичні основи етногеографії			
1.	Історія етногеографічних досліджень в Україні	8	14
2.	Коротка історія переписів населення	4	5
3.	Коротка характеристика етнологічних шкіл і напрямів	8	12
4.	Релігійна класифікація етносів	12	26
5.	Характеристика сучасних вогнищ етнічних конфліктів та сепаратизму в світі.	11	18
Розділ 2. Етногеографічні особливості регіонів світу та України			
6.	Північна Європа: етнічний та релігійний склад, менталітет, традиції, звичаї, специфіка культури.	4	4
7.	Західна Європа: етномовний склад. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції.	2	2
8.	Південна Європа: етномовний склад. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії.	2	2
9.	Східна Європа: етномовний склад. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.	4	4
10.	Західна (Передня) Азія. Етномовний та конфесійний склад населення. Вплив ісламу на всі сторони життя. Особливості менталітету народів Передньої Азії. Етнорелігійний склад Лівану.	4	4

11.	Етномовний та конфесійний склад населення Південної та Південно-Східної Азії.	4	4
12.	Східна і Центральна Азія. Етномовний та конфесійний склад населення. Етнічна своєрідність Монголії. Манчжури.	2	2
13.	Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення Африки. Етномовний та конфесійний склад населення Північної Африки та Африки південніше Сахари.	4	4
14.	Північна Америка: етномовний та конфесійний склад населення. Сучасна етномовна ситуація в США та Канаді. Етномовний склад населення Латинської Америки.	2	2
15.	Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії та Океанії.	2	2
16.	Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст.	4	4
17.	Концепції етногенезу українців. Концепції етногенезу українців.	4	4
18.	Географія зарубіжних українців. Західна та Східна українська діаспора.	2	4
19.	Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах.	2	4
20.	Етномовний склад населення Кіровоградської області.	2	4
	Разом	87	125

9. Індивідуальні завдання

Не передбачено

10. Методи навчання

Основні форми організації навчання при вивченні дисципліни «Етногеографія»: аудиторні заняття (лекції, практичні заняття); самостійна робота студентів; консультації.

Методи навчання:

За джерелом знань:

- *словесні:* розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, диспут, дискусія;
- *наочні:* ілюстрація, демонстрація;

- *практичні:* практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, презентацій, метод проектів, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, пошуковий, дослідницький;

За логікою пізнання: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, класифікація, абстрагування.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі Zoom-конференцій та зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах), самостійна робота студентів з освітніми ресурсами (освітні платформи Google Classroom, Moodle-ЦДПУ, Вікі-ЦДПУ, Хмарка-ЦДПУ).

11. Методи контролю

Методи поточного контролю: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, тестування, географічні номенклатурні та термінологічні диктанти, перевірка практичних робіт, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проектів, контрольна робота тощо.

Під час дистанційного навчання: опитування, тестування, контрольні роботи, перевірка

виконаних завдань з використанням навчальних платформ Zoom, Classtime, Google Classroom), а також месенджеру Viber тощо.

Підсумковий (семестровий) контроль з курсу: залік

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з етногеографії

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю:

- усна відповідь;
- виконання практичної роботи;
- доповідь чи повідомлення;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- письмові завдання (контрольні, самостійні роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

Максимальний бал з кожною темою практичного заняття – **10 балів**, в тому числі:

- за усну чи письмову відповідь – 5 балів;
- за виконання та захист практичної роботи – 5 балів;

Крім того, студент має змогу отримати 0,5 бали за доповнення та 5 балів за захист реферату чи повідомлення з презентацією.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей чи повідомлень на практичних заняттях з курсу «Етногеографія»

При оцінюванні усних, письмових відповідей та повідомлень студентів **враховується:**

- рівень осмислення навчального матеріалу;
- рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів;
- повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
- використання додаткової літератури;
- порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

Максимальна кількість балів за усну відповідь чи повідомлення – **5 балів**.

5 балів ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату етногеографії та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. У відповіді демонструється розуміння причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей розвитку територій. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відсутні відповіді мовні та стилістичні помилки.

4 бали ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Розуміє суть основних історико-географічних закономірностей, не достатньо глибоко розкриває

причинно-наслідкові зв'язки. У відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з етногеографії чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. Студент лише називає причинно-наслідкові зв'язки та історико-географічні закономірності, але не достатньо повно розкриває їх зміст. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли відповідь фрагментарна. Студент не має системних знань з етногеографії чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, непослідовний нелогічний. Студент майже не розуміє суть причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Студент не вміє використовувати знання на практиці. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент має поверхові знання з теми. Оперує лише окремими фразами, відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не знає причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання практичної роботи

При оцінювання практичних робіт враховуються:

- відповіді при захисті роботи;
- повнота виконання завдань;
- правильність та якість виконання завдань;
- наявність висновків;
- акуратність в оформленні тощо.

Максимальна кількість балів за лабораторну роботу – **5 балів**.

5 балів ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

4 бали ставиться, коли студент виконав всі завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав всі завдання практичної

роботи, але $\frac{1}{2}$ з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. Картографічні матеріали оформлені частково правильно, виконані не зовсім якісно та охайно. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли студент якісно виконав $\frac{1}{2}$ завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. Картографічні матеріали оформлені з помилками, виконані не якісно та неохайно. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент виконав $\frac{1}{2}$ завдань практичної роботи, але зі значними помилками та неточностями. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент не оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. Картографічні матеріали оформлені з помилками або відсутні. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів за всі завдання для самостійної роботи – **20 балів**.

20 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тем курсу етногеографії, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

15 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому $\frac{2}{3}$ завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

10 б. ставиться, коли студент якісно виконав $\frac{1}{2}$ завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

5 б. ставиться, коли студент виконав лише $\frac{1}{3}$ завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли студент виконав лише $\frac{1}{4}$ завдань та демонструє має вкрай

поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

- ступінь розкриття теми;
- рівень науковості та доступності тексту реферату;
- вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
- наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
- дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, плану, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; список використаних джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання вимог до обсягу реферату тощо);
- вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені значні недоліки, є значні неточності у викладі матеріалу; відсутня логіка викладу, не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні.

1 бал виставляється у випадку, коли тема реферату не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг реферату занадто малий; не дотримано вимог до оформлення реферату.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

- наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;
- логічна послідовність слайдів;
- дотриманні вимог до тексту слайдів (наявністю заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір символів тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії, рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.);
- дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинна бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного стилю (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).
- дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстративних матеріалів; усі слайди бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій гамі презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та 2-3 їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути

світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрита тема, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

1 бал виставляється у випадку, коли тема презентації не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг презентації занадто малий; не дотримано вимог до оформлення слайдів.

Критерії оцінювання контрольної роботи

До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання модульного контролю викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати перевірки КР доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання. Перескладання КР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій. Студент, який не з'явився на модульний контроль (незалежно від причини), має право один раз повторно пройти модульний контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій.

Максимальна кількість балів за контрольну роботу з кожного змістового модуля – **10 балів**. Контрольна робота включає 5 завдань. Максимальна кількість балів за кожне завдання модульної контрольної роботи – **2 бали**.

Критерії оцінювання виконання завдань модульної контрольної роботи

2 бали ставиться у випадку, коли студент у відповіді на питання продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату етногеографії та теоретичного матеріалу з тієї чи іншої теми; вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань етногеографії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань, глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки.

1,5 бали ставиться, коли відповідь на питання правильна і майже повна, судження студента з питання мають усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. У відповіді висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати,

порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Студент висвітлює причинно-наслідкові зв'язки та історико-географічні закономірності, але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, без орфографічних та граматичних помилок, але присутні окремі стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли відповідь на запитання неповна, частково помилкова та фрагментарна. Студент не має системних знань з даного питання, не повною мірою володіє понятійно-термінологічним апаратом етногеографії в цілому сформований. Студент висвітлює лише один підхід до цієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. Студент лише називає приклади причинно-наслідкових зв'язків та історико-географічних закономірностей, але не розкриває їх суть. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні окремі граматичні, фактичні чи стилістичні помилки.

0,5 бали ставиться, коли у відповіді на питання студент демонструє вкрай поверхові знання з теми. Відповідь неповна та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії несформований. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Відсутні згадування про причинно-наслідкові зв'язки та історико-географічні закономірності. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

Підсумковий (семестровий) контроль

З дисципліни «Етногеографія» передбачена така форма підсумкового контролю як залік. Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових модульних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю та відповідає підсумковій семестровій модульній оцінці. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни за КМСОНП (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та дворівневою шкалою «зараховано», «не зараховано» та за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності (форма № Н-5.03), Індивідуальний навчальний план студента (форма № Н-2.02), Залікову книжку студента (форма № Н-2.03). Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем. У випадку отримання менше 60 балів (FX в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

*Студенти заочної форми навчання складають залік в усній формі.

Питання до заліку з дисципліни «Етногеографія»

1. Етногеографія як наука і навчальна дисципліна. Предмет і об'єкт дослідження етногеографії.
2. Місце етногеографії в системі географічних і суспільних наук. Зв'язки етногеографії з іншими науками. Понятійно-термінологічний апарат етногеографії. Проблеми формування понятійно-термінологічного апарату сучасної етногеографії.
3. Джерела етногеографічної інформації.
4. Методологія та методика етногеографічних досліджень. Дослідницькі підходи в етногеографії.
5. Методи етногеографічних досліджень.
6. Методика аналізу сучасної територіальної організації етнонаціональної сфери.

7. Історія розвитку етногеографії в світі.
8. Історія етногеографічних досліджень в Україні.
9. Поняття про етнос. Етнос як результат історичного процесу. Проблема етносу в сучасній науці. Поняття «етнічність».
10. Ознаки етносу. Етнічний стереотип та його види. Етнічна самоідентифікація. Типи етнічної ідентичності.
11. Етнос і його структура. Таксономічні одиниці структури етносу. Консорції та конвіксії як найнижчі таксони структури етносу.
12. Рівні структури етносу. Етнотериторіальна структура етносів: етнографічні зони – субетноси – етнографічні групи – етнографічні райони – етнографічні округності.
13. Стадіальні типи етносів.
14. Етнологічні школи і напрями: еволюціонізм (Е. Тайлор, Р. Спенсер, А. Бастіан, Л. Р. Морган), дифузійнізм (Ф. Ратцель, Л. Фрабер, Ч. Ріверс), соціологічна школа (Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль), функціоналізм (Р. Турнвальд, Б. Малиновський), американська школа (Ф. Боас, А. Кребер), енопсихологічна школа (А. Карднер, М. Мзс), структуралізм (А. Радкліфф-Браун, К. Леві-Строс), культурний релятивізм (М. Херсковиц), російська етнологічна школа (Л. Н. Гумільов, Ю. В. Бромлей, С. А. Токарев).
15. Концепції етносів. Біологічна концепція етносу. Примордіалістські концепції етносу (природничий та еволюційно-історичний напрями). Інструменталістська концепція етносу. Конструктивістська концепція етносу. Пасіонарна теорія етносу Л. Гумільова. Дуалістична теорія етносу В. Бромлея.
16. Географічна класифікація етносів. Класифікація етносів за кількісною ознакою.
17. Антропологічна (расова) класифікація етносів. Поняття «раси». Расові ознаки. Теорії формування рас (моноцентризм і полицентризм). Значення природного середовища у формуванні расових ознак.
18. Великі раси: антропологічні риси, гілки (малі раси) та географія поширення європеїдної, негроїдної, монголоїдної та австралоїдної рас.
19. Перехідні та змішані раси.
20. Расовий склад регіонів світу.
21. Лінгвістична класифікація етносів: мовні сім'ї – мовні гілки – мовні групи – мовні підгрупи – окремі мови. Теорії походження мови (теорія звуконаслідування, теорія вигуків, теорія «трудова викриків», теорія соціального договору). Зникаючі та мертві мови. Генеалогічна класифікація мов. Найпоширеніші мови світу.
22. Характеристика індоєвропейської мовної сім'ї.
23. Релігійна класифікація етносів (значення релігії в суспільному житті; світові, національні та примітивні релігії).
24. Господарчо-побутова класифікація етносів. Класифікація етносів за сімейною ознакою.
25. Етнічні процеси. Етноеволюційні та етнотрансформаційні процеси.
26. Типологічні групи етнічних процесів: етнічне об'єднання (етнічна фузія, етнічна консолідація, етнічна асиміляція, етнічна конвертація, міжетнічна інтеграція, етногенетична міксація, акомодация, акультурація) та етнічне роз'єднання (етнічна парціація, сепарація, дисперсія).
27. Етнічні конфлікти. Геоконфліктологія. Фактори виникнення конфліктів.
28. Поняття «сепаратизм». Варіації сепаратизму: сецесія та іредентизм.
29. Регіональні різновиди сепаратизму: західноєвропейський, східноєвропейський, ісламський, азійський, африканський, американський.
30. Географія вогнищ сучасного сепаратизму.
31. Основні шляхи зниження гостроти етнічних конфліктів. Реакції влади на етнічні конфлікти та прояви сепаратизму: силові (збройні) і несилові (неозброєні).
32. Етнічна історія Європи і роль давніх цивілізацій у формуванні етнічного складу. Расовий, етнолінгвістичний склад населення Європи. Специфіка європейської цивілізації.
33. Сучасні етнічні процеси в Європі. Роль міграцій та етнокультурних взаємодій. Імміграційна

політика в країнах Європи та положення біженців.

34. Північна Європа: етнічний та релігійний склад, менталітет, традиції, звичаї, специфіка науки та культури.
35. Етномовний склад населення Західної Європи. Етнічна своєрідність Великобританії і Франції.
36. Південна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність Італії та Іспанії.
37. Східна Європа: етномовний склад, специфіка духовної культури. Етнічна своєрідність країн Прибалтики, Росії, Білорусі.
38. Етногеографічні особливості Азії. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний склад населення. Історико-етнографічні області Азії. Основні етнокультурні процеси в Азії. Етномовний та конфесійний склад населення субрегіонів Азії.
39. Народи Африки. Етнічна історія регіону. Расовий, етнолінгвістичний та конфесійний склад населення. Історико-етнографічні області Африки. Вплив колоніалізму на народи Африки. Етнічні процеси в сучасній Африці, формування нових етносоціальних спільнот.
40. Етномовний та конфесійний склад населення Північної, Західної, Східної та Центральної Африки.
41. Народи Америки. Етнічна історія регіону. Історико-етнографічні області Америки.
42. Корінне та пришле населення Північної Америки. Сучасний етномовний склад населення США і Канади.
43. Етномовний склад населення Латинської Америки.
44. Народи Австралії та Океанії. Етнічна історія регіону. Расовий та етнолінгвістичний склад населення Австралії. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Сучасні етнічні процеси в Австралії і Океанії.
45. Етногеографія українських земель на початку ХХ ст. Етногеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст. Зміни етномовного складу населення України впродовж 1959-1989 рр.
46. Етномовний склад населення України за результатами Першого Всеукраїнського перепису населення у 2001 р.
47. Концепції етногенезу українців.
48. Географія української етнічної нації. Географія етнонаціональних груп та невеликих корінних народів в Україні.
49. Етногеографічне районування України.
50. Географія зарубіжних українців. Етнічні українці поза межами держави Україна. Географія західної та східної української діаспори. Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах.
51. Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні.
52. Етномовний склад населення Кіровоградської області.

12. Розподіл балів, які отримують студенти з дисципліни «Етногеографія»

Поточне тестування та самостійна робота								Самостійна робота	Сума
Розділ 1					Розділ 2			20	100
T1	T2	T3	T4	КР 1	T5	T6	КР 2		
10	10	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Етногеографія».
2. Тексти лекцій (в електронному варіанті).
3. Методичні розробки практичних занять (в електронному варіанті)
4. Навчальний курс «Етногеографія» на освітніх платформах Moodle-ЦДПУ
5. Матеріали в навчальному класі «Етногеографія» на освітній платформі Google Classroom

14. Рекомендована література

Базова

1. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. – Львів: Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 490 с.
3. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
5. Методологічні засади географії: підручник/О.Г.Топчієв, Д.С.Мальчикова, І.О.Пилипенко, В.В.Яворська. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 366 с.

Допоміжна

1. Грушевський М. На порозі нової України. // Великий українець. Матеріали з життя і діяльності М.С.Грушевського. – К.:Веселка,1992.-С.133-179.
2. Гумилев Л. Етногенез и биосфера Земли. – М.,1991.
3. Дахно І.І. Країни світу: Енциклоп. Довідник./ І.І. Дахно. — К.: Мапа, 2004. — 606 с
4. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі./ М.С. Дністрянський — Л.: ЛНУ, 2000. — 310 с
5. Дубович І. А. Країнознавчий словник-довідник./ І.А. Дубович — Л.: Ліга-прес, 2005. — 819 с
6. Заставний Ф. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.: аналіз і оцінка // Географія та основи економіки в школі. – 2003. - № 2. – С. 35-39.
7. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів: „Край”, „Просвіта”, 1993.–224 с.
8. Крисаченко В.С. Динаміка населення: популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. – К.: НІСД, 2005. – 368 с.: іл.
9. Кузик С. Економічна і соціальна географія Америки. / С. Кузик — Л.: ЛНУ, 1999. — 299 с
10. Лисяк - Рудницький І. Україна між Сходом і Заходом. //Історія філософії України. Хрестоматія. – К.,1993.
11. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія світу. / П.О.Масляк, І.І.Дахно — К.: Вежа, 2004. — 279 с
12. Масляк Я.О. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу/ Я.О. Масляк, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко— К.: Лібра, 1996. — 397 с
13. Наулко В. І. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ ст. / В. І. Наулко // Український географічний журнал. – 1997. – № 2. – С. 17–22.
14. Національний склад населення Кіровоградської області та його мовні ознаки (за даними всеукраїнського перепису населення 2001 року) / Кіровоградське обласне управління статистики. – Кіровоград : Кіровоградське обл. упр. статистики, 2003 р. – 120 с.
15. Розподіл населення регіонів України за національністю та рідною мовою за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/nationality_popul1.
16. Романцов В.О. Українці на одвічних землях (XVIII- поч. ХХІ ст.) – 2-ге вид. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – 200 с.
17. Эккель Б. М. Конфигурация границ и формы этнических ареалов / Б. М. Эккель // Географические границы. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – С. 7–95.
18. Эккель Б. М. Определение индекса мозаичности национального состава республик, краев и областей СССР / Б. М. Эккель // Советская этнография. – 1976. – № 2. – С. 33–39.
19. Юрківський В.М. Країни світу. / В.М. Юрківський— К.: Либідь, 2001. —366 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського // www.nbuv.gov.ua
2. Організація Об'єднаних Націй // <http://www.un.org>
3. Фонд ООН з народонаселення (UNFPA) // <http://www.unfpa.org>
4. Population Reference Bureau // <http://www.prb.org>
5. Demographic Yearbook System // <http://www.millenniumindicator>
6. Державний комітет статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Результати Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р. // <http://www.ukrcensus.gov.ua>
8. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України // <http://www.idss.org.ua>
9. Народы и религии мира. Энциклопедия // <http://enc.mail.ru>